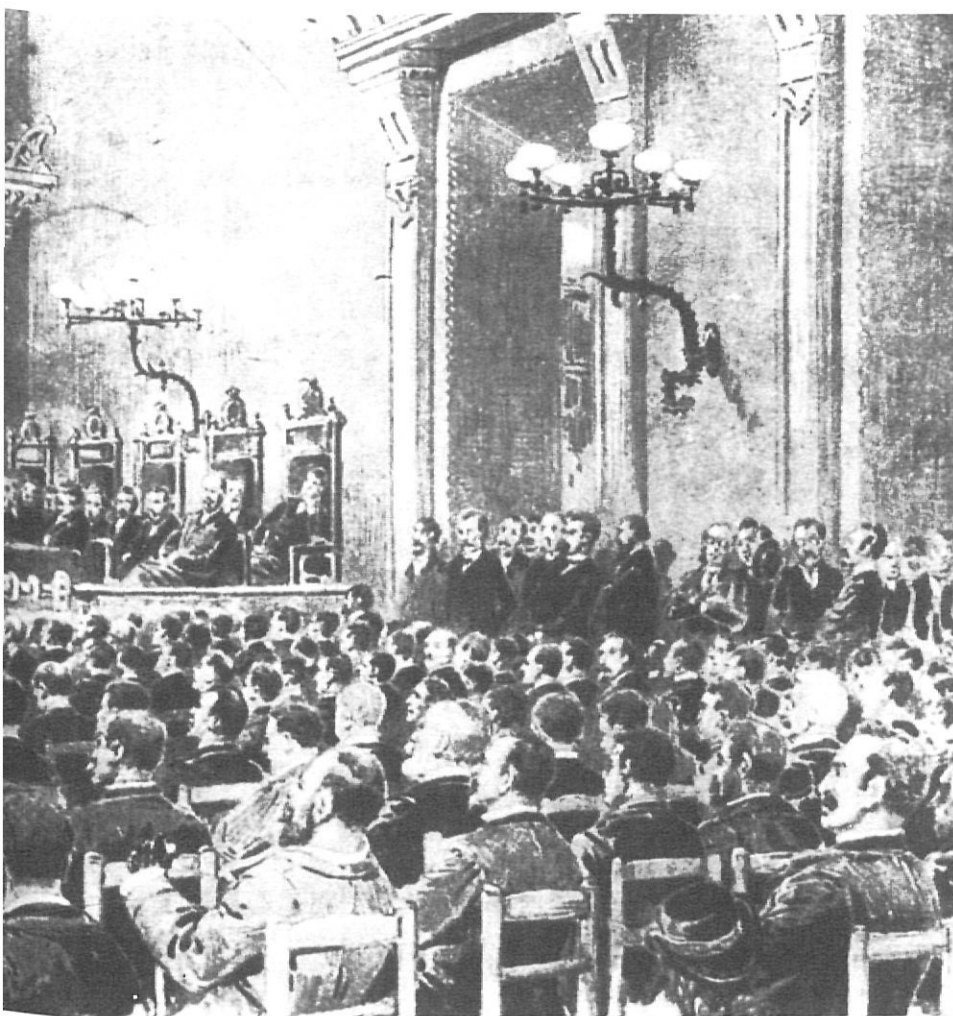

Cent anys de les

Ara fa cent anys, en el marc del saló de sessions de la Casa de la Ciutat de Manresa, s'aprovava solemnement el *Projecte de bases per a la constitució regional catalana*, esbós de constitució de filiació romàntica i d'inspiració federalista que al cap d'un segle és considerada de manera unànime com una de les fites essencials en la història del catalanisme polític. Els articles integrats en aquest *Treball de Redacció* valoren la significació del document i aporten a l'estudi de la circumstància dades gironines inèdites.

Bases de Manresa

Les Bases de Manresa en el marc de la Restauració

Joan Puigbert

En aquest any de celebracions i commemoracions tan diverses, i de continguts programàtics explícits o implícits tan contrastats, també s'escau el centenari de les Bases de Manresa. En efecte, els dies 25, 26 i 27 de març de 1892 una vuitantena de delegats de la Unió Catalanista aprovaven

pràcticament per unanimitat, el *Projecte de bases per a la constitució regional catalana*. Aquestes Bases van constituir durant força anys l'entramat articulador del catalanisme —o, segurament amb més precisió, d'un cert catalanisme—, i encara avui són sovint punt de referència en el discurs catalanista.

La burgesia i la Unió Catalanista

La Unió Catalanista s'havia constituït el 15 de març de 1891 com una federació d'associacions, amb un fort recel a considerar el catalanisme com a un partit polític. El catalanisme, a partir de 1885, incrementava la seva implantació i la seva importància. Era un catalanisme plural i en bona part imprecís en els seus idearis. Conflueix en aquest marc indefinit diversos corrents, de significació ben diversa. Amb tot, la societat catalana, en general, tenia una consciència nacional vacil·lant.

Certament, encara perdurava un corrent de renaixença històrico-literària, format bàsicament per alguns nuclis d'erudits que reivindicaven una tradició medievalitzant, penetrada de religiositat i impregnada de conservadorisme social. Era un corrent minoritari i fins i tot elitista amb poca incidència real. A Girona vindria exemplificat segurament amb el grup aplegat al voltant de la *Revista de Girona*: historicistes, d'un catalanisme tímid, i que —a més a més— escriuen majoritàriament en castellà (tret de quan s'esplaien en la poesia). Alguns d'ells, ben significativament, seran delegats a l'assemblea de Manresa l'any 1892, com ara Joaquim Botet i Sisó, o Enric C. Girbal.

En realitat, la burgesia catalana havia acceptat el sistema polític de la Restauració, tot i el seu paper subordinat. Tanmateix, primer els intel·lectuals conservadors, i posteriorment diversos sectors de la burgesia anaren progressivament allunyant-se del sistema. En aquest procés es reprendrà el fil de la presa de consciència política, social i nacional interromput per la rectificació del canovisme. I així, els intel·lectuals decebuts es passaran al catalanisme moderat. Altres sectors de la burgesia no arribaran al trencament fins a la crisi del 98.

Els sectors republicans

Però la Restauració havia deixat al marge amplis sectors de la població. Serà des del federalisme que sorgirà el primer projecte polític catalanista. És el Centre Català de Valentí Almirall, fundat l'any 1882, amb uns paràmetres democràtics. Després d'uns anys de creixement, el Cen-

Valentí Almirall.

tre Català i Valentí Almirall, a partir de 1887, començaran a ser aïllats. El seu programa no s'adeia amb el tradicionalisme i el conservadorisme dels sectors intel·lectuals derivats de la Renaixença. Tanmateix, tampoc els diversos sectors del republicanisme no donaren, en línies generals, suport al seu programa, fixats com estaven en el doctrinarisme, les divisions internes, i la marginació a què els condemnava el sistema polític. El distanciament entre el republicanisme i el catalanisme no féu més que créixer, a causa, certament, de la caracterització conservadora que assumia aquest. Aquest distanciament deixava el camp de la reivindicació autonomista en poder dels sectors antagònics, i això comportava el risc de veure disminuir la seva força en sectors de les classes mitges i populars atretes per la dinàmica del catalanisme. Per això, precisament, fou durant aquests anys dels noranta quan es configurà el catalanisme burgès com a hegemònic. Alguns dirigents federals prou endevinaren la importància cabdal que anava assumint el catalanisme i el reinterpretaven en funció de la pròpia tradició política i social (fonamentalment, l'oposició al centralisme i a l'estatisme). Amb tot, difícilment aconseguïen fer prosperar les

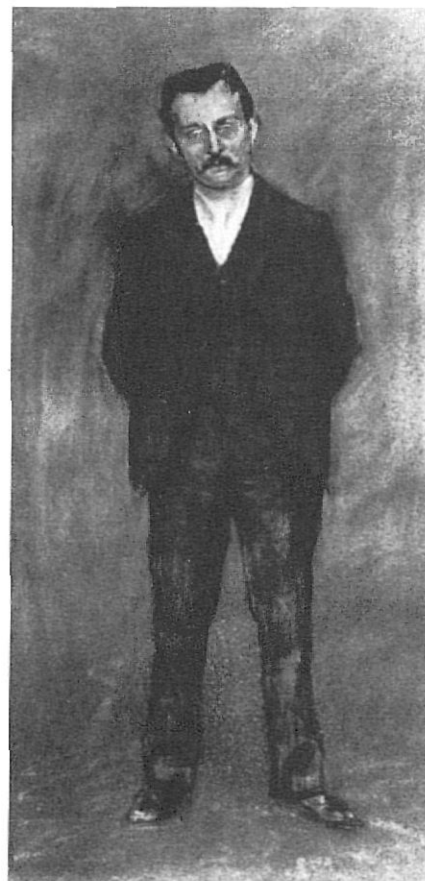

L'edició de les Bases.

seves propostes, i actituds com les del Josep-Narcís Roca i Farreras, d'un catalanisme progressiu des del partit federal, seran, certament, significatives però de cap manera representatives. A més J. Roca, que era un dels delegats barcelonins a l'Assemblea de Manresa, havia mort poc després del seu nomenament. L'absència, doncs, del corrent republicà era notable, i no pot pas considerar-se suficientment coberta amb el delegat gironí Joaquim Riera i Bertran, qui tot i haver estat alcalde de Girona com a federal l'any 1873, ara es movia al marge d'aquesta adscripció.

El carlisme

Tampoc el carlisme no participà en l'Assemblea de Manresa. D'altra banda, encara es trobava sacsejat per l'escissió integrista. Però sobretot es trobava immers en el procés d'estructuració interna, de dotar-se d'una estructura sòlida, i en la línia d'adaptar-se i reorientar-se en el marc de la Restauració. Certament, en el context català, el carlisme subratllarà, oportunament, alguns trets de la monarquia tradicional que defensaven els favorables al regionalisme (sobretot la referència al foralisme).

Enric Prat de la Riba.

El catolicisme regionalista

Amb tot, té més interès el traspass que alguns sectors del catolicisme i de la clerecia estaven vehiculant des de postures carlistes o integristes cap a un catalanisme moderat, com a programa superador de les velles divisions internes i catalitzador d'una nova embranzida. En aquesta línia, és molt significativa la nominació com a delegat del canonge vigatà Jaume Collell, com també ho és, però, la seva no assistència a les deliberacions de Manresa. Assenyala, em sembla, la indecisió dels sectors regionalistes catòlics. També el jove clergue Josep Torras i Bages era delegat, i no deixa de ser simptomàtic que aquell mateix any donés a conèixer *La Tradició Catalana*. Les reserves dels catòlics serien bàsicament la indefinició del document en matèria religiosa. Però la confluència començava a produir-se.

Lluís Domènech i Muntaner.

L'Assemblea de Manresa

En conjunt, no pot pas dir-se que en el seu moment la creació de la Unió Catalanista i l'aprovació de les Bases de Manresa signifiquessin un capgirament del marc polític català. De fet, la premsa contemporània en féu un ressò molt apagat. El catalanisme era, encara, una qüestió amb poc escalf popular i amb una incidència pràctica molt poc concreta. No deixa de ser contradictori que els mateixos que aprovaven que «la llengua catalana serà l'única que amb caràcter oficial podrà usar-se a Catalunya i en les relacions d'aquesta regió amb lo poder central», aquests mateixos delegats continuessin escrivint normalment en castellà; O que la confusió sobre la divisió comarcal fos total, tot i ser considerada per les Bases com a «fonament» de la divisió territorial dels poders governatius. La mateixa composició dels delegats, amb una aclaparadora majoria dels professionals liberals i dels intel·lectuals, seguida d'una important presència de propietaris, sobretot rurals, ens revela nítidament el caràcter conservador i minoritari de l'Assemblea. No faltaren les manifestacions subratllant que les Bases no eren cap projecte separatista, ni tan sols un programa polític, sinó l'aprovació d'uns principis generals que havien d'encarrilar el regionalisme. En general, els debats foren grisos,

L'emblema de la Unió.

amb una participació de delegats molt escassa: només una tercera part dels nomenats hi assistí.

Dues intervencions significatives

En aquest context sobresortiren les intervencions d'Àngel Guimerà i del jove Enric Prat de la Riba. En efecte, Àngel Guimerà féu una intervenció abrindada, molt crítica en relació als sistemes de la Restauració, la corrupció del caciquisme; i amb explícites referències als moviments nacionalistes europeus, entre els quals volia emmarcar el catalanisme. Per la seva banda, Enric Prat de la Riba defensà un text alternatiu en què proposava una configuració de l'Estat espanyol de caire confederal, amb garanties per als drets individuals i cauteles enfront de l'estatalisme, contrari al parlamentarisme i favorable al corporativisme i a una concepció organicista de la societat. Una intervenció llarga i interessant, que tot traspuant una actitud conservadora, denota un clar propòsit de convertir el catalanisme en una força política, de baixar a l'arena política («lo catalanisme no sols ha d'ésser reivindicació de la personalitat de Catalunya, sinó també programa polític-social»). Enric Prat de la Riba només tenia

Àngel Guimerà.

vint-i-dos anys i havia estat fins feia ben poc president del Centre Escolar Catalanista; representava, doncs, en certa manera, els sectors joves, ascendants del catalanisme.

Aquesta doble referència —d'una banda a moviments nacionalistes similars i contemporanis a Europa, i de l'altra a la voluntat dels sectors joves conservadors d'intervenir en la política— ens assenyal·la, em sembla, una faceta de l'Assemblea de Manresa i del catalanisme encara, en aquell moment, marginal però que es projectava ja cap al futur. Serà precisament aquest futur el que donarà a les Bases la seva importància cabdal, i les convertirà en una dada fonamental del procés de redefinició del catalanisme hegemònic —és a dir, del catalanisme de la Lliga—.

Joan Puigbert i Busquets

és professor d'història contemporània de la Universitat de Girona

Nota bibliogràfica

Bases per a la Constitució Regional Catalana. Manresa, març de 1892, edició facsimil. Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives-Eumo Editorial, Col·lecció Jaume Caresmar, núm. 1, Barcelona, 1991.

Llorens i Vila, Jordi, *La Unió Catalanista (1891-1904)*, Col·lecció Episodis de la Història, núm. 288, Rafael Dalmau editor, Barcelona, 1991.